

СТАНОВИЩЕ

на доц.д-р Румяна Георгиева (Институт по балканистика с Център по тракология при БАН), член на научно жури по специалността 2.2. за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

за дисертацията на докторант Димитър Благоев Байраков (катедра „Стара история, тракология и средновековна история, Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски”)

на тема

„Планински светилища в Южна Тракия”

Дисертационният труд на Димитър Байраков е посветен на т.нар. планински светилища в Тракия – една изключително широка и много трудна тема. Той е разработен в две части: текст, който съдържа Уводни думи, четири глави и Заключение, както и приложения, които включват Каталог на изследваните обекти (276 на брой), изворов, картен и илюстративен материал. Първа глава (с.11-80) представя проблемите на проучванията на планинските светилища, изгражда теоретичните основи на труда и разглежда методиките за идентификация на светилищата и религиозните практики в егейския и източно-средиземноморския свят, свързани (с някои уговорки от автора) с тези в древна Тракия. Във Втора глава са подробно представени писмените сведения за светилища в планините на Тракия (с.81-130), а резултатите от археологическите проучвания са коментирани в Трета глава (с.131-229). Последната, Четвърта глава, е посветена на обредността в планинските светилища на Южна Тракия (с. 230-306). Каталогът, организиран по географски принцип, е удобен при работа с текста, но е абсолютно неизползваем като самостоятелна част заради липсата на подредба на обектите по азбучен ред.

Всеки, който очаква да види в дисертацията на Димитър Байраков едно базирано на археологията на култа изследване (виж размишленията на автора по тази тема на с. 69 и сл.), със сигурност ще бъде разочарован. Дисертантът е избрал друг метод, малко пресилено наречен от него „интердисциплинарен”, който залага преди всичко на „културно-антропологически” и едва на второ и на трето място – на исторически и археологически анализ.

Според мен този подход стои във видимо противоречие с дефинираното още в началните страници на дисертацията намерение да бъде създадена методология, въз основа на която да бъдат изведени критерии за определянето на даден обект като „планинско” светилище. Както самият дисертант установява (виж с. 177 и сл.), при планинските светилища в Южна Тракия именно археологическите паметници са тези, които съставят основната изворова база за създаването на такива критерии. С културологичния прочит могат да се обяснят и честите препратки към етнографски

засвидетелствани практики или фолклорни сюжети и персонажи: например неуместното свързване на Крали Марко и Резос в текста, посветен на литературните сведения за божества, култове и светилища в планинските райони на Източното Средиземноморие (с.96 и сл.), както и неприемливият за изследване от такъв характер раздел „Култова обредност в планините на Тракия по данни от народния фолклор (с. 247-255).

Впрочем, с някои свои части дисертацията на Димитър Байраков наистина остава противоречиви впечатления. Твърде много внимание е отделено например на минойски/микенски/елински култови практики, без да става ясно какво е общото между тях и тракийското общество от I хил.пр.Хр. Това неизбежно създава усещането за преднамереност при търсенето на сходства в това отношение между тракийската и други култури въпреки тяхната териториална, културно-историческа и хронологическа несъпоставимост. Липсва критичен преглед на изследваните паметници и особено на скално-изсечените, част от които със сигурност са природни феномени. Повече внимание е отделено на проблемите на проучвания на светилищата, отколкото на същинския им анализ. Не е отчетен фактът, че изграждането и функционирането на някои обекти от класическата и елинистическата епоха (например в района на Средна гора, с.146) може да не свързано с траките и с техните вярвания. Вместо да предложи основни резултати и ясни изводи, пространното заключение възпроизвежда монотонно вече казаното в изложението. На места в дисертацията се забелязват пропуски, които се дължат на липсата на достатъчно познания в областта на историята и най-вече на археологията на древна Тракия. Опитът на докторанта да попълни сам тези празнини обаче е довело до включването на пасажии с общообразователен характер, които в този си вид нямат място в едно академично изследване (напр. параграфът „Основни периоди на развитие на Южна Тракия...”, с. 14 и сл.). Недостатък на работата са също многословието, общите фрази, липсата на конкретност, повторенията, нарушената на много места последователност и логика на изложението, както и изказването на твърдения, лишени от доказателства или подкрепа от други автори.

В същото време Димитър Байраков демонстрира изключително добро познаване на изследваната материя и на основната литература, при това в един широк географски ареал и дълъг хронологически период. Той оперира умело с разнообразни по характер извори: литературни, археологически, исторически, етнографски и пр., което изисква добри познания в различни научни области. Написването на тази дисертация очевидно е плод на много труд, упоритост и усърдие. Сред нейните положителни страни мога да отбележа още:

- Успешният опит за изясняване на съдържанието на основните термини (светилище, религия, култ, ритуал и др.), необходими за разработването на тази тема.
- Опитът темата за „планинските” светилища в древна Тракия да се постави теоретично и практически на изключително широка географска, хронологическа и „религиозно-ритуална” (термин на автора) платформа.

- Опитът да бъде намерено/предложено обяснение на наблюдавани в древна Тракия обредни практики чрез сравнението им с аналогични дейности на съседни култури
- Грижливото събиране на едно място на огромния масив от знания за светилища в планините на Южна Тракия.
- Опитът да бъдат дефинирани ясни критерии за идентификация на обектите, разпознати като светилища и представянето на тяхната обща характеристика.

Трудът на Димитър Байраков е дисертабилен и може да бъде защитен. Надявам се, че авторът няма да побърза да го публикува преди да го преработи и отстрани посочените в него пропуски и грешки. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията, а броят на публикациите по темата е достатъчен. Това ми дава основание да предложа на Научното жури да присъди на Димитър Благоев Байраков образователната и научна степен „доктор“.

26.04.2015 г.

Румяна Георгиева